

'Enerjide Özelleştirme Politikası' oturumunda petrol sektörü ele alındı...

KARLI ALANLAR SATILDI, TPAO YALNIZ KALDI

Yıldız Teknik Üniversitesi'nde düzenlenen "Enerji Politikası ve Sektörel Stratejiler" başlıklı 9. Kalite Günleri kapsamında yapılan "Enerjide Özelleştirme Politikası" konulu oturumda, Türkiye'de özelleştirme ve serbestleşme uygulamalarıyla parçalanmış petrol sektörü ele alındı.

Petrol-İş Sendikası adına oturuma katılan Kimya Mühendisi Ayfer Eğilmez, konuşmasında "Türkiye'de petrol sektöründe özelleştirme uygulamaları"nı ele aldı. Bütün dünyada petrol sektörünün, arama, üretim, rafinaj, petrokimya ürünleri üretimi, taşıma, dağıtım ve pazarlamayı kapsayan entegre bir yapıya sahip olduğunu vurgulayan Eğilmez, Türkiye'nin de 1954'lerde bu şekilde yola çıktığını, TPAO ve bu kuruluşa

bağlı olarak BOTAS, TÜPRAŞ, POAŞ ve PETKİM'in kurulduğunu, ancak 1980'lerden sonra bu yapının parçalandığını anlattı.

Arama ve üretimden sorumlu tek şirket haline getirilen TPAO'nun uluslararası petrol şirketlerinin sahip olduğu entegre yapıyla yarışmasının istendiğini ifade eden Eğilmez, "Yarışamazdı. Çünkü petrol sektöründe arama ve üretim son derece riskli alanlardır. Sadece giderdir. Ürettiğin kadar gelir elde edersin. En önemli ürün de rafinajdır. Yeni ürüne dönüştürüyorsunuz, katma değer yaratıyorsunuz. Akaryakıt dağıtım ve pazarlamasının yapılması daha da önemlidir. Bu alan büyük yatırımlar gerektirmeyen, doğrudan fiyatlandırmadan gelen büyük karlı

alandır. Petrol şirketi bu dağıtım ve pazarlamadan elde ettiği geliri riskini azaltmak için arama yatırımlarında kullanır" diye konuştu.

POAŞ'ta Özelleştirmeyle Güzelleştirme Yapıldı

Ayfer Eğilmez, ilk önce en cazip alan olan POAŞ'ın özelleştirildiğini ifade ederek, sürecini şöyle anlattı:

"1999'da POAŞ özelleştirme kapsamına alındı. 2000'de 1 milyar 265 milyon dolarlık bir bedel ile özelleştirildi. İş Bankası ile Doğan Grubu'nun ortaklığı olan bir şirkete satıldı. Peşin bir ödeme yapıldı. En büyük özelleştirme diye, sembolik bavullar içinde paralar geldi. Taksitli ödemenin

Petrol İş Sendikası Uzmanı, Kimya Mühendisi Ayfer Eğilmez, entegre bir yapıyla yaratılan TPAO'nun, karlı alanları oluşturan POAŞ, TÜPRAŞ gibi kurumların satılmasıyla uluslararası tekellerle rekabet edemez noktaya getirildiğini anlattı.

verdiği faizlerden kaçmak için peşin ödendi. İhale şartnamesinde şöyle kayıtlar vardı. Devletin denetim ve kontrol hakkını içeren altın hisse, devletin bir imtiyazlı hissesi vardı. Bu hisse 5 yıl kadar sürmek durumundaydı. Ama 2 yıl sonra ihale şartnamesi ve şirketin ana sözleşmesine aykırı bir biçimde imtiyazlı hisse kalktı. Bu nasıl özelleştirme diye sormak lazım. Pek çok şirket ihaleye girerken, altın hissenin varlığını bilerek ona göre teklifte bulundular. Bu bir haksız rekabettir. Diğer şirketler altın hissenin 2 yıl sonra kalkacağını bilselerdi çok daha farklı teklif verirdi. Birilerinin lehine kaldırdılar ve suç işlendi.”

POAŞ'ı alan şirketin daha sonra yüzde 12.8'lik halka açık olan bölümü satın almak için Özelleştirme İdaresi'ne başvurduğunu anımsatan Eğilmez, “İMKB’de yapılan satışta yine yasalara aykırı bir şekilde yüzde 12.5’lik bölümü de verildi. Bu paylara karşılık şirket pay ödemesi yapmadı. Kamudan aldıkları POAŞ hisselerini teminat olarak verdi. Buna yolsuzluk denir. Şirketin parasıyla şirketi almış oldular. Kamu zarara uğratılmış vaziyette” dedi. POAŞ'ı satın almak üzere borçlanılarak kurulan 1.2 milyar dolar zararda olan şirketin POAŞ’la birleştirilerek, karlı olan POAŞ’ın vergi vermemesinin sağlandığını anlatan Eğilmez, eleştirilerini şöyle devam ettirdi:

“Sen ben vergi verirken, bu karlı olan şirket 5 yıl vergi ödemedi. Hakikaten özel sektör adına güzelleştirme yapıldı. İkinci payı alırken, bir de borçla aldı. Borçlarını erteleme için başvurdu ve ertelendi. Sendika olarak mahkemeye başvurduk, ertelemeyi iptal ettirdik. Devlete ödemeyecekleri 270 trilyon lirayı ödedik. Hala davaları devam ediyor.”

İkinci özelleştirme kavgasının TÜPRAŞ’ta yaşandığını belirten Eğilmez, bu kurumun yatırımlarını tamamlamış Avrupa şirketleriyle yarışabilecek kalitede ürün kalitesine sahip olduğunu vurgulayarak, “Devlete yükü yoktu. Kendi öz kaynaklarıyla yatırımlarını yapabiliyordu. Hani o ileri sürülen, verimsiz, karsız, özel sektöre geçerse karı artar. Hayır bütün bunları bu şirketler için söyleyemeyiz” dedi. TÜPRAŞ’ın yüzde 51’inin 2003 yılında yapılan ihale ile tabela bir şirkete 1.3 milyar dolar bedelle satılmaya çalışıldığını, bütün şaibelerin tespit edilmesi üzerine Petrol-İş Sendikası’nın verdiği hukuk mücadelesini kazandığını ve ihalenin iptal edildiğini anlattı. Eğilmez, 2005 yılında yapılan ihalede ise Koç-Shell ortaklığına satış süreciyle ilgili de şöyle konuştu:

“Hukuk mücadelesi yürütürken durdurma kararı almış idik. Göz göre göre bunu kullanmadı ÖİB. Daha sonra satış işlemi yapıldı. Evet şirket büyük performansla çalışıyor. Ama zaten öyleydi.

Ama şu oldu, 827 çalışan bir şekilde ayrıldı. Biz yeni işçi alıyoruz diyebilir. Bu sektörler sermaye ve teknoloji yoğun sektörler. Bunların nitelikli, birikimli insanlara ihtiyacı var. Sırf kar güdüsüyle hareket ederseniz harap edersiniz.”

Eğilmez, BOTAS’ın özelleştirme sırasında beklediğini, sadece iletim kalmak üzere depolama ve kontrat devirlerinin 2009’a kadar yapılmasının planlandığını kaydetti. Esgaz ve Bursagaz’ın özelleştirilmesinin ardından derhal bütün işçilerin işten çıkarıldığını belirten Eğilmez, özelleştirme sonrasında “basın düşürme ve artırma” gibi operasyonlarla halkın pahalı gaz kullanmaya başladığına da dikkat çekti.

“Karlılığımızın Artması Lazım”

TÜPRAŞ Enerji Yönetim Müdürü Mehmet Alkan ise, İzmir, Kırkkale ve İzmit olmak üzere 3 ünite ile üretime devam ettiklerini, 2006 yılında yüzde 94.9 kapasite ile rafinerilerin çalıştığını bildirdi. Ham petrol fiyatlarındaki ciddi artışa dikkat çeken Alkan, 2004 yılında 5.4 milyar dolar olan petrol ödemesinin 10.81 milyar dolara çıktığını kaydetti. TÜPRAŞ’ın toplam ham petrol kapasitesinin 1 milyon 709 bin ton olduğunu belirten Alkan, rafinerilerin ürün üretimlerinde çok dengeli çalışma zorunluluğuna dikkat çekti. Alkan, 1998 yılında 23.6 milyon ton ürün işleyen TÜPRAŞ’ın bu miktarı 2005’te 25.5 milyon tona çıkardığını ve 2007 yılında da aynı miktarda ham petrolün işlenmesinin planlandığını bildirdi. Türkiye’nin 2005 yılında 3.5 milyon ton motorin tüketirken, 2010 yılında 6.5 milyon ton tüketeceğini kaydeden Alkan, ürün kalitesinin sürmesi için yatırımlara devam etmeleri gerektiğini ifade ederken, şöyle konuştu:

“Daha çok ürün elde etmemiz lazım. Bakımlarımızın, enerji ve kayıplarımızın daha az olması lazım. İşletme giderlerimizin daha az olması lazım. Böylece karlılığımızın artması lazım. Shell ile ortak çalışmaya başladık. 5 yılın

sonunda 308 milyon dolara yakın bir kar elde edeceğiz. ABD dahil ihraç ettiğimiz ülkeler, İspanya, Fransa diğer Avrupa ülkeleri dahil olmak üzere 6 milyon tona yakın petrol ürünü şu anda ihraç ediyoruz. 1.8 milyon ton civarında da ithal ediyoruz.”

“Kendi Enerjimizi Üretmeye Çalışıyoruz”

Benzindeki kükürt miktarının 10 ppm’e (milyonda parça) düşürülmesine yönelik yatırımların gelecek yılın sonuna kadar devam edeceğini belirten Alkan, bir rafinerinin değerinin ürettiği beyaz ürün yüzdesi ile ölçüldüğünü, ortalama yüzde 65’in üzerindeki rafinerilerin de iyi rafineri olarak değerlendirildiğini bildirdi. Alkan, geleceğe yönelik planlarını şöyle anlattı:

“Enerji politikalarıyla ilgili öyle sıkıntılar yaşıyorsunuz ki, fueloil talebi azaldı. Biz ne yapacağız fueloili? Upgrade ile ilgili yeni üniteler yapılacak. Kırıkkale İzmit, Kırıkkale Ceyhan arası boru hattı yapılabilecek. Trenle de Batman-Kırıkkale İzmit arası ürünleri taşıyarak, rafinerileri yüksek kapasitede çalıştırmak için stratejileri belirlemiş durumdayız. Fueloili parçalayarak siyah ürünü beyaz ürüne dönüştüren yatırım devam ediyor. Siyah ürün olan fueloili parçalayarak hidrojen, kükürt ve elektrik üretiyor. Kendi enerjimizi kendimiz üretmeye çalışıyoruz. Petrokimya kompleksimizi genişletmek için de çalışmalarımız devam ediyor. Türkiye’de benzin pahalı, diğer ülkelerde ucuz. Türkiye’de rafineri çıkışı dizelin fiyatı 64, kurşunsuz benzin de 34 cent. Avrupa’ya göre 8 kat vergi var.”

Enerji yatırımlarının, stratejilerinin beklemeye tahammülü olmadığını vurgulayan Alkan, kamunun çok hizmet verdiğini, ancak çalışma zihniyetinin 50 yıl öncesinden çok farklı olduğunu savunarak, “Sizin tespit ettiğiniz konuları devlet eliyle yapmanız mümkün değil. Hızlı karar, bir sistemin iyi çalışması için kendi

kararını kendin vereceksin, bu işin yolu özel sektörden geçiyor” görüşünü ileri sürdü.

EPDK’dan Enerji Uzmanı Ömer Kağan Bilge, BOTAS’ın doğalgaz ithali, satış fiyatı ve dağıtım konusunda sahip olduğu yetkinin 2001 yılında yürürlüğe giren 4646 sayılı Doğalgaz Piyasası Kanunu ile kaldırıldığını belirtti. Bilge, belediyelerin elindeki Bursa ve Eskişehir doğalgaz dağıtımının Özelleştirme İdaresi tarafından özelleştirildiğini, Adapazarı’nda ise belediye tarafından ihale yapıldığını, EGO, İGDAŞ ve İZDAŞ’ın Hazine garantili borçları nedeniyle durumun

karışık olduğunu söyledi. Bu borçların ödenmesinin ardından Ankara, İstanbul, İzmit belediyelerine ait doğalgaz dağıtımının özelleştirileceğini açıklayan Bilge, şu anda 27 şehirde doğalgaz kullanıldığını, 6’sında yatırıma başlandığını, 9 ilde de bu yıl başlayacağını, 6 adet dağıtım bölgesi için de lisans verme çalışmalarının sürdürüldüğünü bildirdi.

Ömer Kağan Bilge, doğalgaz tedarikçi sayısının artırılması gerektiğini belirterek, piyasanın rekabete açılmasıyla birlikte doğalgaz fiyatlarında yüzde 7 ile yüzde 22 arasında düşüş sağlandığını söyledi. ■

KAMUYA YENİDEN YATIRIM YOLU AÇILSIN

Makina Mühendisleri Odası adına “Enerjide Özelleştirme Politikası” konulu oturuma katılan Endüstri Mühendisi Oğuz Türkyılmaz, Türkiye’de çeviri metinlerle enerji alanında yasalar yapıldığını, ideolojik bir dayatma yaşandığını anlatırken, “Bir şeyin kamunun elinde olması illa kötü olması anlamına gelmez. Özel güzel de olabilir, ama her özel güzel değildir” diyerek, Türkiye’nin en şeffaf kuruluşu seçilen Petkim örneğini verdi.

Enerji alanında yanlış politikalar izlendiğini ifade eden Türkyılmaz, enerjide dışa bağımlılığı ve ithal edilen doğalgazın yüzde 60-65’inin elektrik üretimine ayrılıyor olmasını eleştirdi. “Dünyanın hiçbir bölgesinde doğalgazın bu kadar yüzdesi elektrik üretimine tahsis edilmez. Bizatihi doğalgazı çıkaran ülkelerde bile böyle bir politika söz konusu değil” diyen Türkyılmaz, bu politikanın da hidrolik kaynakların değerlendirilmemesi pahasına yürütüldüğünün altını çizdi. Türkiye’de kömür santrallerinin ihmal edildiğini belirten Türkyılmaz, doğalgaz santralleri için doğalgaz temin ve ürettiği elektriğe alım garantisini verildiğini, bunların idari yargı tarafından usulsüz bulunduğunu, bu kez yargı kararlarını uygulamamak için prensip kararları alındığını, bu prensip kararının da hukuksuz olduğunu yargı kararıyla belgelendiğini, bunun üzerine kalkıp hukuksuzluğu yasa maddesi haline getirdiklerini anlattı. “Bir şeyleri olur hale getirmek için deniliyor ki; Türkiye bu kış karanlığa gömülecek. Tamam tedbirinizi alın. Kamu santrallerini rehabilite edin. Dağıtım, iletim şebekelerinizi elden geçirin” diyen Türkyılmaz, bir doğalgaz santralının 2.5-3 yıl, bir hidroelektrik santralının 5 yıldan önce devreye alınmayacağını altını çizdi. EPDK’nın verdiği lisansların gerçekleştirme oranının yüzde 10-20’ler ile düşük düzeyde kaldığına dikkat çeken Türkyılmaz, şöyle konuştu:

“Peki bunlar işletmeye geçmezse ne olacak? O zaman kamunun elini bağlamayacaksınız. Bizim özel ve güzel sektörümüz gölge boks yapmak istiyor. Benim elim bağlı olmasın, kamunun eli bağlı olsun. Peki arz açığı olduğu zaman kim sorumlu olacak? Özel sektörü yatırım yapmadın diye dövezemezsiniz ki. Kamunun yeniden yatırım yapmasına imkan veren düzenlemeler olması gerekiyor.”